

Af Yasaları ve Yeni Beklentiler

Güney Dinç

Her dönemec, toplum yaşamında önemli çalkantılar yaratıyor. Türkiye'de de, 1914 - 1923 yılları arasında, Osmanlılıktan, Cumhuriyet'e geçişi hazırlayan değişim yaşandı. Birbirini izleyen sıcak savaşların yaraşıra, uzlaşması olanaksız görüş ve önerilerden kaynaklanan siyasal çözüm tartışmalarının doruklaşması, bu inançlar doğrultusundaki eylemlerin yoğunlaşmasına neden oldu. Ulusal bağımsızlık savaşının Cumhuriyetle noktalanması, Anadolu Devrimi'nin önemli bir aşamasını geride bırakarak, toplumun güncel sorunlarını birincil düzeye çıkardı. Dış ve iç savaşlar, ülke insanlarını ulaşılan sonuçla bağdaşmayan konumlarda bırakmıştı. Altıyüz yıllık Osmanlı egemenliğine boyun eğmek alışkanlığındaki kişiler için, ulusal etkinliği kavrayabilmek kolay değildi. Yeni oluşumun yanında yer almaları gerekirken, halkın azımsanmayacak bir bölümü, önemli sayıdaki asker ve sivil aydın, ulusal bütünleşme girişimlerinin dışında kalmışlardı. Oysa savaşlar utku ile sonuçlanmıştı. Dağılan toplum dokusunu süre yitirmeksizin onarmak, geçmişte kalan tartışmayı silmek gerekiyordu.

Bu amaçlarla, Cumhuriyet'in ilk Genel Af Yasaları yürürlüğe konulmuştur. 10 Ocak 1924 gün ve 391 sayılı Affi Umumiye Kanunu, 29 Ekim 1923 tarihine kadar işlenen suçları kapsamına alıyordu. Lozan Barış Antlaşması'nın izlerini taşıyan 16 Nisan 1924 günlü ve 487 sayılı Genel Af Yasası ise, 1 Ağustos 1914 - 20 Ekim 1922 tarihleri arasındaki askeri ve siyasal nitelikteki tüm suçlar ile, bunlarla bağlantılı suçların affedilmesini öngörüyordu. Yasanın 5. maddesi, İstiklal Mahkemeleri'nce cezalandırılanları ve henüz bu mahkemelerdeki yargılanmaları sonuçlanmayanları da kapsamına alıyordu.

Genel çizgilerine değindiğimiz 1924 Af Yasaları ile, tüm topluma bir barış çağrısı yöneltiliyor, kırgınlıkların ve küskünlüklerin aşılması, yeni girişimler doğrultusunda birlikteliğin sağlanması isteniyordu. Bu yasalar, Cumhuriyet yönetimini güçlendirmiştir. 1924 atlarından sonra da, yeni suçlar işlenmiş, istiklal Mahkemeleri bu olaylar nedeniyle çalışmalarını sürdürmüştür. Ne var ki, savaş karmaşasında yolunu yöntemini yitiren yığınlar, afla aklanmak olanağını bulunca, bilinçli bir seçimle Cumhuriyet'in yanında yer almak kararlılığına ulaşabilmişlerdir.

Türkiye'de sonraki yıllarda da, azım sanmayacak sayıda özel ve genel af yasaları çıkartılmıştır, önemli siyasal ve toplumsal dönüşümleri izleyen günlerde yürürlüğe konulan 1946 (Yalnız basın suçları için), 1950, 1963, 1974 yılları aflarını, bunların başlıcaları arasında sayabiliriz.

Suçluların affi, duygusal içerikli bir olay değildir. Devletin cezalandırma ve af yetkileri aynı toplumsal kaynaktan doğmaktadır. Hukuku nesnel temeller üzerine oturtan, suç biliminin verilerine göre gerekli önlemleri zamanında alan ve hele ya-pay suçlarla kişilerin adalet inancını yıpratmayan ülkelerde, af sözcüğü hemen hemen unutulmuş gibidir. Bu toplumlarda cezaevleri, eğitim ve sağaltım kurumlarına dönüştürülmektedir. Aftan beklenen yararlar, cezaların uygulanma yöntemleri içinde değerlendirilmekte, iyi durumunu kanıtlayanların, en kısa sürede özgürlüklerine kavuşabilmeleri olanağı açık bırakılmaktadır. Cezalarını tamamlayanlar, özel ve kamu kurumlarının desteği ile, iş ve konut edinebilmekte, yeniden suç odaklarının ağına düşmemeleri için etkili önlemler alınmaktadır.

Türkiye'de koşullar farklıdır. Belli dönemlerde bazı suçların yoğunlaşması durumunda, toplumsal içerikli önlemler alınacak yerde, cezaların arttırılması yoluna gidilmiştir. Oysa suçları azaltmak için, cezaların ağırlaştırılmasından başka yöntemler de vardır. 1 Temmuz 1926 günü yürürlüğe giren Türk Ceza Yasası, anımsayabildiğimiz kadarıyla 49 yılda 31 kez, doğrudan değişim geçirmiştir. Önemli sayıdaki özel yasalarla, yeni suçlar ve cezalar oluşturulmuştur. Böylece, suçlar ve cezalar arasındaki denge büyük ölçüde bozulmuştur. Cezaevlerindeki olumsuz koşullar herkesçe bilinmektedir. Yirminci yüzyılın sonuna geldiği ve yasası yürürlüğe girdiği halde, genç sanıkları yaşama kazandıracak olan Çocuk Mahkemeleri'ni kuramayan ülkeler arasında, Türkiye baş sıralarda yer almaktadır. Cezalarını tamamlayanları koruyup gözetecek, onlara çalışma olanakları sağlayacak kurumlar henüz oluşturulamamıştır. Bunlar, pek çok kişiyi, istemedikleri halde suç çizgisine kadar itebilen, önemli eksikliklerimizdir.

Suçları genel toplum yapısından soyutlamaya olanak yoktur. Bu nedenle, af konusunu değerlendirirken, kuramsal kalınmamalı, ülke koşullarına uygun, gerçekçi yaklaşımlar izlenmelidir. Toplumsal yarar görüldüğü için, stok, vergi, servet, imar afları yürürlüğe konulmuştur. Bir dönemin silah edinme akışına kapılanlara, silahlarını teslim koşuluyla bağışlanma olanağı verilmiştir. Kaçakçılık, dolandırıcılık, kambiyo suçlarına doğrudan veya koşullu aflar getirilmiştir. Özellikle ekonomik içerikli afların ortak bir yönü vardır. Devlet'in geçmişteki boşluklarından ve denetim yeter sızlıklarından kaynaklanan hukuka aykırı konum ve birikimlerin, yasalarla saptanan giderimler karşılığın da hukuksallaştırılması amaçlanmıştır. Bugün de yeni bir af olasılığı gündeme gelmiştir. Yakın tarihimizden verdiğimiz örnekler, geçmişte çıkarılan af yasalarının, topluma önemli yararlar sağladığını ortaya koymaktadır. 12 Eylül öncesi koşulları ile 1974 affi arasında kurulmak istenen bağlantı, kanıtlanmış bir olgu değildir. 1974 affından kimlerin yararlandığı ve bunların arasında yeniden suç işleyenlerin sayılarının hangi boyutlara ulaştığı açıklık kazanmamıştır. Toplumsal koşullardan kaynaklanan siyasal ve ekonomik çözümsüzlükler, böylesine yüzeysel nedenlerle açıklanamaz.

Hazırlanmakta olduğu bildirilen tasarının topluma kazandıracığı yararlar, affın kapsamı ile doğrudan bağlantılıdır. Siyasal ve olağan suç ayrımı gözetmeden tüm suçları kapsayacak bir düzenleme, hiç kuşku yok ki, en doğru ve gerekli olandır.